

Adam Diderichsen

Samfundspolitiet

BOGANMELDELSE

ISBN 978-87-593-3981-7. Samfundslitteratur, 2022
(189 sider, hvorav 22 sider referanser og noter)

Rundt årtusenskiftet ble det utgitt tre omfattende studier av politiet i Skandinavia. Lars Holmbergs bok *Inden for lovens rammer* utkom i Danmark i 1999, og i 2000 kom Liv Finstads *Politiblikket* i Norge. I Sverige utga Rolf Granér sin avhandling *Patrullerande polisens yrkeskultur* i 2004. Sammen utgjør disse bøkene en enestående dokumentasjon og analyse av politiet i Skandinavia. Siden den gang har politiforskningsmiljøet i Norden vokst, og vi har i dag sterke miljøer i alle land, samt et eget tidsskrift, *Nordic Journal of Studies in Policing*.¹

Som de fleste andre forskningsområder, er også nordisk politiforskning preget av økende fragmentering og spesialisering, med stadig flere publikasjoner om stadig smalere temaer. Vi mangler akademikere som tør å stille helt grunnleggende spørsmål og som beskriver politiets samfunnsoppdrag mer overordnet. Internasjonalt har vi klassikere som *The Idea of the Police* av Carl Klockars (1985) og *The Politics of the Police* av Robert Reiner (første utgave fra 1985). I Norge utga Liv Finstad i 2018 den lille, men viktige boken *Hva er politi*. I 2023 ble den oversatt og omarbeidet til svensk i samarbeid med Caroline Mellgren og Jørgen Andersson: *Polis – vad er det?* I Danmark har Adam Diderichsen skrevet *Samfundspolitiet*, hvis ambisjon er å forklare og utfordre våre, og våre politikeres, forestillinger om politiet og politiets rolle i samfunnet. Boken er med andre ord i et eksklusivt, men godt, selskap.

Hva er det vi forventer av politiet i dag? Som Diderichsen påpeker, er politiet en av de offentlige instanser som får mest oppmerksomhet, både av borgere, medier og politikere. Vi har høye og stigende forventninger om effektivitet og resultater, både når det gjelder forebygging og etterforskning av kriminalitet. For å forstå de forventningene som borgere og politikere har til politiet – og som politiet også i stor grad har til seg selv, er det viktig å forstå hva politiet er, hva de gjør, og hva de forventes å gjøre.

Boken er ambisiøs. På 189 sider vil Diderichsen sette søkelys på politiets rolle i samfunnet, og da spesielt på hvordan politiet skal kontrolleres i et demokrati. Dette er, eller burde være, helt grunnleggende når vi diskuterer politiets rolle i samfunnet, men som Diderichsen påpeker, er det helt andre spørsmål som i vår tid dominerer den offentlige samtalen om politiet. Effektivitet, både i forebygging og etterforskning av kriminalitet, er i dag helt altoverskyggende

1 <https://www.scup.com/journal/njsp>

BOGANMELDELSE

når vi snakker om politiet. Dette er reduktivt med tanke på politiets rolle og funksjon i et demokrati, det reduserer politiet til et rent teknisk-økonomisk verktøy for politikere.

Hvilke konsekvenser har denne oppprioriteringen av effektivitet hatt for forholdet mellom borgere og politiet, og dermed for demokratiet? Diderichsen løfter både demokratiteoretiske og verdimessige spørsmål i sin bok. *Samfunnspolitiet* er et begrep Diderichsen bruker for å understreke at politiet skal styres både av politiske makthavere og av borgere. Politiet skal utøve makt og løse sine oppgaver på vegne av hele samfunnet, ikke bare staten.

Diderichsen bruker mye plass på de siste tiårenes reformer og hvordan politiets organisering har endret seg. Dette gjør han for å vise at politireformer ikke først og fremst burde handle om effektivitet, men snarere om hvilke deler av samfunnet som skal ha innflytelse på politiet og dets arbeid. Politiet må bli bedre demokratisk forankret, er Diderichsens budskap.

Boken består av fire kapitler samt et innlednings- og konklusjonskapittel. I kapittel 1 beskriver Diderichsen hva han mener med et demokratisk politi, og hvilke forestillinger om demokrati som kan leses ut av ulike måter å organisere politiet på. I kapittel 2 går han nærmere inn på nærpolti-idealet og hvordan den geografiske organiseringen av politiet henger sammen med både arbeidsformer og oppgaveprioriteringer, men også lokaldemokratisk innflytelse. I dette kapittelet presenterer han de to amerikanske politimodellene *community policing* og *problemorientert politiarbeid*, og hvilket nedslagsfelt de har fått i dansk politi. Han viser hvorfor det er vanskelig for en hendelsesstyrt og prosessorientert organisasjon som politiet å skulle arbeide problemorientert. Et annet viktig poeng fra dette kapittelet er påpekningen av hvordan de såkalte nærpoltireformene ikke bare medfører sentralisering, men at en konsekvens blir at det forebyggende arbeidet endrer karakter i retning av mer standardiserte programmer, fordi disse i mindre grad er avhengig av politiets lokalkunnskap. Sentralisering innebærer mindre vekt på lokale prioriteringer basert på lokalkunnskap. Dette har klare konsekvenser for lokalsamfunnets demokratiske innflytelse på politiet.

I kapittel 3 presenterer Diderichsen så to andre amerikanske politimodeller, nemlig *Broken Windows* og *Intelligence-Led Policing (ILP)*, som også har fått stor innflytelse på dansk og nordisk politi. Igjen er oppmerksomheten rettet mot de demokratiske konsekvensene av politimetodene: Hvilke konsekvenser har det når nulltoleransetiltak så som visitasjonssoner og stopp-og-sjekk fører til svekket tillit mellom borgere og politi, eller når etterretningsstyrt politiarbeid fører til at kontakten mellom politi og borgere får preg av innsamling av etterretningsopplysninger? For Diderichsen er de rådende politimodeller et uttrykk for et mer sikkerhetsorientert enn demokratisk forankret politi.

Dreiningen mot et mer proaktivt politi er i seg selv en dreining mot en mer politistyrt sosial orden enn et reaktivt politi der borgerne tar initiativ til

BOGANMELDELSE

politiinnsatser. Dette er et sentralt poeng. I en tid der reaktivt politiarbeid vurderes som ressurskrevende og lite effektivt, mens det proaktive selges inn som bedre og mer effektivt, er det en viktig påpekning Diderichsen gjør når han fremhever at reaktivt politiarbeid har en umiddelbar demokratisk legitimitet, nettopp fordi det tar utgangspunkt i borgernes behov og problemforståelse, og ikke politiets.

Kapittel 4 er en gjennomgang av den nyeste politireformen i Danmark (fra 2007), både slik den var intendert, slik den ble implementert, og hvilke konsekvenser den fikk. Som han viser, forble de demokratiske aspektene ved politireformen utematisert, både i planleggingen og i gjennomføringen. Dansk politi skulle bli mer effektiv, levere målbare resultater og bli ledet etter moderne ledelsesprinsipper. New Public Management-idealene som gjennomsyret reformen ignorerte demokratiske og prinsipielle aspekter ved reformen, og forsterket en mer instrumentell forståelse av politiets rolle i samfunnet.

I konklusjonen løfter Diderichsen igjen blikket mot det mer overordnede spørsmål som ligger som en rød tråd gjennom boken: Hvordan sikrer vi at vi i iveren etter å reformere politiet, ikke gjør politiet mer udemokratisk? Eller sagt på en annen måte: Hvordan sikrer vi at politiets demokratiske forankring styrkes? Her får vi vite hva Diderichsen egentlig mener med *samfunnspoliti*. For å utvikle politiet i retning av dette idealet, må politiet for det første avpolitiseres. Politi og rettsapparat må ikke reduseres til et instrument for politikere, verken de lovgivende eller utøvende. Diderichsen vil begrense politiske lederes mulighet til å bruke politiet som politisk maktmiddel og verktøy. Han vil øke borgernes lokale innflytelse, samtidig med at politiet skal arbeide på et høyt juridisk og faglig nivå snarere enn ut fra politiske dagsordener. Det faglige fundamentet som må gjennomsyre alt politiarbeid, handler ikke om standardløsninger, men å understøtte politiets evne til å arbeide kontekstsensitivt og problemløsende. Sist, men ikke minst, vil han gjenetablere borgeren som *borger*, og ikke som *kunde*. Som en aktiv deltaker i politiske beslutningsprosesser, som skal høres og respekteres, men også bidra og ta ansvar.

Diderichsen har skrevet en tankevekkende og prinsipiell bok om politiet som gjør oss klokere, både på politiet som en av de grunnleggende bestanddeler i rettsstaten og demokratiet, men også på det som skjer i kriminalpolitikken, både i Danmark og i resten av Norden. Den siste tid har vi sett stadige reformer av politiet, og det er ofte de samme prinsippene som legges til grunn, prinsipper som har en forenklet forståelse av politiets rolle i samfunnet. Disse prinsippene setter Diderichsen et kritisk søkelys på, med god grunn.

Finstad, Liv, Caroline Mellgren og Jørgen Andersson (2023): *Polis – vad er det?*
Studentlitteratur

BOGANMELDELSE

Finstad, Liv (2018): *Hva er politi*. Universitetsforlaget

Finstad, Liv (2000): *Politiblikket*. Pax Forlag

Granér, Rolf (2004): *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lunds Universitet

Holmberg, Lars (1999): *Inden for lovens rammer*. Gyldendal

Klockars, C. B. (1985). *The idea of police*. Sage Publications.

Reiner, R. (1985). *The Politics of the Police*. Harvester Wheatsheaf

Heidi Mork Lomell, professor i kriminologi
Universitetet i Oslo